

Anulu I.

Nro 14.

Fóí'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 Iuliu 1883.

Cuprinsulu:

Principiele fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a. — Din Homiletic'a sacra.
— Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri. — Teologii si ideile liberali. —
Poetulu Schiller si ierarchi'a catolica. — Unu Canonu vechiu din ainte de
S. Unire.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1883.

Tipografia Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Principiele fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a.

Dupa-ce am vediutu, că Santulu Tom'a a demonstratu cu evidinti'a lui indatinata, că a fostu tare convenientu, că Domnedieu se ni descopere noue si adevăruri de acele, ce trecu preste tote poterile mintei noastre, se nasce acumu întrebarea, că ore nu este credinti'a noastră usiora si nemotivata, cându primimu de adevărate si lucruri de acele, cari trecu preste mintea noastră, si a caroru adevăru internu nu-lu potemu cuprinde nice odata? La obiectiunea acést'a respunde Santulu Tom'a, că credinti'a noastră in adevăruri, ce trecu preste tote poterile mintei noastre, nu este nice de cumu nice usiora, nice nemotivata. Că noi cându este vorb'a, că se primimu de adevărate lucruri, ce trecu preste captulu mintei noastre, nu avemu se întrebamu, că ore esistinti'a loru possibilă este seau ba? Ci avemu se întrebamu numai, că ore in adevăru Domnedieu le a descoperitu seau nu? Si déca noi aflamu, că in adevăru Domnedieu le a descoperitu, atunci trebue se le primimu de adevărate, desi nu le potemu cuprinde, pentru-că Domnedieu nu ne pote descoperi noue decâtu lucruri adevărate. Acumu Domnedieu, cându a descoperitu omeniloru lucrurile aceste, atunci a aratatu prin semne evidente, că elu este descoperitoriulu, asia cătu fora de nece un'a esitatiune le potemu primí si crede, fora că se ne tememu, că credemu ceva neadeveru. Minunele de tota specia, profetie de tota categori'a, propagarea cea miraculoasă a religiunei crestine, conservarea nu mai pucinu miraculoasă a aceleia suntu pentru noi totu atât de semne, prin cari Domnedieu a aratatu, că elu este descoperitoriulu. Tote aceste areta, că credinti'a noastră nu este usiora si nemotivata. Usiora si nemotivata este credinti'a in lucruri de genulu acést'a numai la religiuni de cele false, si inca la tote fora deosebire, fiendu-că acele nu au nice unu semnu, din care s'ar' poté conchide nice baremu cu probalitate, că Domnedieu le a descoperitu.

Pusetiunea noastră facia cu Domnedieu in adevărurile, ce trecu preste mintea noastră se pote tare frumosu asemená cu pusetiunea unui fiu, caruia tatalu seu i-a tramisu din departare unele fructe. Fiulu stă lângă fructe, si nu scie, ce se faca, se guste din ele seau nu, fiendu-că se teme, că nu cumva se fie veninose. In urma nefiendu fiulu de locu in stare a cunosce, că óre veninose suntu fructele seau ba, cerca se-si castige convictiune, că óre fructele in adevăru suntu tramise de tatalu seu seau nu? Si in urma din semne evidenti afla, că in adevăru de tatalu seu suntu tramise, si atunci fiendu securu, că nu suntu veninose, pentru-că tatalu seu de securu nu i va tramite nemicu veninosu, le primesce, le gusta si le mananca liniscitu si cu multiumita, nu pentru-că elu a aflatu, că in adevăru nu suntu veninose, ci pentru-că a aflatu, că i le a tramisu acel'a, care de siguru, că nu i a tramisu veninu. Astu-felii si noi, nu pentru ace'a primimu adevărurile, ce trecu preste mintea noastră,

pentru-că suntemu convinsi despre adevărul lor internu din ratiuni interne, că-ce acést'a ni este cu nepotintia, ci pentru-că suntemu convinsi din ratiuni externe evidente, că ni le a descoperitu Acel'a, Care nu ne pote descoperi decâtu ce e adevăratu. Astufeliu potemu dice, că minunile, profetiele si celelalte semne evidenti ale revelatiunei, suntu sigilulu lui Domnedieu imprimatu pre adevărurile, ce trecu preste mintea noastră, că noi se le potemu primi si crede linisciti.

Deca acumu adevărurile, ce trecu preste mintea noastră, suntu descoperite de insusi Domnedieu, atunci de sine se intielege, că între aceste, si între cele ce le afla si cuprinde si mintea noastră fora de nice un'a descoperire domnedieésca, nu pote se fia nice un'a contradictiune. Acést'a, pentru-că Domnedieu este si autoriulu revelatiunei si si alu ratiunei, si Domnedieu nu pote se-si contradica. Deca inse totusi s'ar' paré, că esiste in ver un'a privintia ôre care contradictiune, atunci trebuie se scinu, că acést'a este numai la parere, si tota contradictiunea aparenta se nasce de acolo, că seau deductiunile nostre suntu sofistice, seau principiile nostre, pre cari ne amu basatu suntu false, seau in urma conclusiunea noastră a fostu gresita.

Din premisele aceste acumu se pote vedé lamuritu, ce pusetiune trebuie se aiba mintea noastră atâtu facia cu adevărurile, ce le pote aflá si ea, câtu si facia cu acele, ce numai din revelatiune le cunoscemu. Anume antaiu, ce atinge adevărurile, ce le pote aflá si mintea noastră de sine se intielege, că chiamarea ei este a demonstrá cu tote argumintele posibili mai antaiu esistinti'a lor si dupa ace'a adevărulu lor internu, fiendu-că amendoue aceste i suntu posibile. Asia p. e. ce atinge adevărulu esistintiei lui Domnedieu, mintea noastră are se probezé mai antaiu esistinti'a unei fientie supreme, si dupa ace'a se arete adevărulu internu alu acesteia. Déca mintea noastră a facutu acést'a, atunci a satisfacutu chiamarei sale.

Cu totulu altu-mintrule inse stá lucrulu cu adevărurile, ce trecu preste captulu mintei nostre. Aci chiamarea principala a mintei nostre este a aratá numai atât'a, că cutare adevăru, desi trece preste tote poterile mintei nostre totusi esiste, pentru-că este descoperitu de Domnedieu, va se dica chiamarea mintei nostre este numai a aratá, că adevărulu respectivu este in adevăru descoperitu de Domnedieu. La demonstrarea apodictica din ratiuni interne a adevărulu respectivu nu se pote dimiti, fiendu-că acést'a totusi i este cu nepotintia. Asia p. e. cându este vorb'a despre misteriuulu Santei Treimi, mintea noastră are numai se probeze, că misteriuulu acést'a in adevăru este descoperitu de Domnedieu. La demonstrarea apodictica din ratiuni interne, cumcă misteriuulu acést'a inaltu trebuie se esiste, nu se pote dimiti, căce si fora de ace'a i este cu nepotintia.

Inse desi mintea noastră nu pote demonstrá apodictice adevărulu internu alu lucrurilor acestor'a, totusi pote refrange tote argumintele contrarie aretându, că desi lucrulu trece preste captulu mintei nostre, totusi nu este in elu nemicu

contradictoriu Asia p' e. mintea noastra desi nu pote demústrá adevéru lu internu alu misteriulu Santei Eucharistie cu ratiuni interne, dara totusi pote arátá, cá in totu misteriulu acést'a nu este nemicu contradictoriu. Afora de ace'a cu privire la adevéru lu lucrurilor ce trecu preste mintea noastra, desi nu potemu aduce ratiuni interne, totusi potemu pre calea analogiei aduce unele arguminte nu stringente ci confirmatorie. Pre calea acést'a mintea noastra pote strabate totu mai adencu in essenti'a misterielloru. Numai cátu mintea noastra de cáte ori este vorb'a de speciile aceste de arguminte, totu de a un'a se se feréscá a-le atribuí valóre apodictica, seau valóre mai mare decátu la nescári arguminte de probabilitate, pentru-cá prein acést'a amu intarí numai pre inimici in necredinti'a lorú, cari usioru ar' poté resturná tote argumintele aceste.

Astufelu chiamarea mintei nostre in demústrarea adevéru lloru, ce trecu preste mintea noastra, se restringe la probarea apodictica, cumcá acele suntu revelate, si dupa ace'a la refrangerea obiectiuniloru si la aducerea unoru arguminte din ratiune inse numai confirmatorie si pre calea analogiei.

Din Homiletic'a sacra.

(de Vasiliu Budescu, preotu gr. cat. de Sarcáu).

Prologu.

E superfluu a spune, cá sciinti'a si desteritateá homiletica chiaru asia e de lipsa pentru pastoriulu sufletescu, cá si instruarea pentru poporulu credintiosu. Era detorinti'a de a invetiá pre poporu se vede din mandatulu espresu alu ddiescului Invetiatoriu: „*Deci mergundu, invetiati tote poporele. . . Invetiandu-i se pazesca tote cáte am mandatu voue*“ (Mat. 28. 19. 20); asiá si S. Paulu Ap. in ep. 2 catra Tim. 4. 2. scrie: „*Vestesce cuventulu, insista in tempu acomodatú si neacomodatú, mustra, certa, indemna cu tota paciinti'a si invetiatur'a*“. La aceste se pote adauge si impregiurarea, cá unele indigintie spirituale ale poporulu numai prin instruarea acestuia se potú suplínf, cumu suntu d. e. nesciinti'a seau retacirea in cele ce se tienu de credintia. Cine din poporu ar' poté sustiené scus'a, cá de ora-ce invetiandu in copilaria catechismulu ar' avé dejá cunoscenti'a perfecta a credintiei; ma cáti suntu din poporulu nostru, cari pote nice nu au amblatu la scola, unde se fia avutu ocaziune de a invetiá catechismulu; dar' de si au amblatu unii la scola intrebu: ore precepu copilii precum se cuvine totu ce au invetiatu din catechismu? Copilulu de multe ori si-inavutiesce memori'a, dar' priceperea si semtfrea lui remane necultivata. Ma unele adevéru ri momentose ale credintiei, cari receru o meditatiune si esperintia mai mare, din caus'a fragedei facultáti neci nu se potú propune copiiloru. Cu o astu-feliu de cunoscentia lasa copilulu scol'a si se apuca de economia, meseria seau diregatoria. Cu tempulu si acést'a pucina cunoscentia din ce in ce se stracora. De amu voi se scrutámu nesciinti'a crestiniloru, nu ar' debuí se intrámu numai in bordeiele tiereaniloru, amu poté-o observá acést'a si la cei de o pusetiune mai inalta, cari nici densii nu posiedu mai multa sciintia, ma nu sciu nici diferí unele inchiature necesarie ale credintiei. Astu-feliu din indigintiele spirituale ale poporulu de sine urméza grandios'a detorintia a preotulu de a vestí cuventulu lui Ddieu, ce debue se se anuncie poporulu mai virtosu prin insu-si paroculu loculu, cá-ci

asiá impunú canonele, asiá recere autoritatea si desteritatea mai mare a parocului; inse prin acést'a nu vreu a díce, cá capelanulu nici candu se predice. Reprobezu inse acea datina stracorata de la gr. orientali, ce esista in unele párti ale Ungariei, (dorerere si in Ardealu pre ici colo. Red.) cá unii frati preoti, in cele mai multe casuri coneredu cantorelui vestirea cuventului lui Ddiu, carele apoi sub Pricesna, cetesce poporului asiá numit'a: „cazania“ din ceva cazanierie vechie, cari noi cei din pártile Ungariei le-amú ereditu de pre tempulu neunirii. In Ardealu nu sciú, de suntu asiá ceva cárti, (suntu dorerere si prin Ardealu destule Red.) de suntu inse, credú, cá acele voru fi ale lui Maioru, dar' ale nostre tote câte numai le-am vedíutu au unulu si acel'a-si autoriu acatolicu si se vede a fi transpuse pre romanía de primii traducatori, pote pre tempulu lui Rákoczy, cá-ci gemu de barbarismi sloveni sub influinti'a limbei slavice. Abstragundu de la pucínulu pretiu literariu, acestu feliu de homilieriu invetia si eresu. Cine are in de mana vre o carte cá acést'a, se caute homili'a pre díu'a de Rosale, unde in totu decursulu se incerca de a se demuátrá, cá Spiritulu S. nu ar' purcede si de la Fiulu. Éra in vietí'a Santfloru, despre carea tractéza la serbatori, in unele locuri poti vedé si câte o fabula ce miroasa a superstitiune, cá si cum poporulu nostru nu ar' avé destule superstitiuni eredité din mitologi'a strabuna. Deci nu e lipsitu de tota bas'a conceptulu poporului gr. or. din pártile Bihorene, prin carele „Cazani'a“ — carea altu-cumu e venerata cá unu clinodu santu — se numesce de „poveste“, si ce e mai multu din convingere religiosa. Nepredicandu preotulu e mirare dara déca in unele párti poporulu si adi dá mai multu crediementu babei vrajtorie de cátu preotului? Déca noi insi-ni nu vomu desteptá poporulu, si nu vomu predicá de cátu de doue seau trei ori in anu, unde vomu ajunge óre cu „cazani'a“? Totu acolo unde amú fostu cându ne-amú unitu. Acést'a se pote demuátrá si cu unu esemplu din dieces'a nostra oradana; asia d. e. in pártile Satu-marene unde nu se scie de „cazania“, si pote clerulu inca e mai diligentu, poporulu nostru are cu multu mai mare cultura religiosa de cátu in cele lalte párti ale diecesei. Cu cátu poporulu e mai neinvetiatu, cu atátu si detorinti'a nostra de invetiatoriu e mai ponderosu, si cu atátu mai virtosu suntemu respundietori atátu in aintea Superioriloru nostri basericesci, cátu si in aintea lui Ddiu.

Preotii aru avé strins'a detorintia de a se ingrigí, cá unele *bazaconie* cá cazaniele susu numite se se puna in pensiunea meritata, éra in locu de aceste se se folosesca de auctori buni, si se se nesuiesca cá dupa recerintiele pastorali ei insi-si se si-concipieze homilieele sale, amesuratu indigintieloru spirituali ale poporului, a locului si a tempului.

Deci ar' fi de doritu cá fratii preoti, cari se ocupa cu pastorirea sufletesca se convina mai adese-ori in colon'a acést'a, cá si unulu si altulu se scria câte-ceva si din Homiletic'a sacra.

Tractandu despre Homiletic'a sacra, am vedíutu a fi mai nimeritu a o impartí ace'a in doue sectiuni: in Homiletic'a generala si speciala. (Va urmá).

Explicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri.

(Continuare).

Nu e destulu inse a sterge pecatulu, ci trebue spelatu, si inca adeseori: „*mai vertosu me spala de forudelegea mea si de pecatulu meu me curatiesca*“.

Domnedieu uresce pre pecatosu si pecatulu intru o forma. Distingerea

este numai: că pecatulu i uritu neconditionatu *in sine si pentru sine insusi*, inse peccatosulu numai că peccatosu. Pentru ace'a misericordi'a si dreptatea se intrecu asia dicundu a invinge atâtu asupr'a peccatului, câtu si asupr'a peccatosului; si in fapta invingu asupr'a amendoror'a, desi in modu forte diversu. Misericordi'a invinge asupr'a peccatului in peccatosu; pre cându din contra dreptatea invinge asupr'a peccatosului in peccatu. Misericordi'a invinge asupr'a peccatului in peccatosu, pentru-că e lucru ei a sterge, a nimici peccatulu, ce se afla in peccatosu *si asia a mantui pre penitente*. Din contra dreptatea invinge asupr'a peccatosului in peccatu, pentru-că e proprietatea ei a pedepsi pre peccatosu in peccatu, care nu se desparte de elu, si asia pre cerbicosu alu remite condamnarei.

Davidu parendu-i reu de peccatulu comis nu poftesce *dreptate*, ci se roga pentru misericordia, cerendu dela Ddieu, că se-i sterga, si nimicesca peccatulu: „*sterge foru delegea mea!*“ Altu-cum vorbesce, cându se considera pre sine că peccatosu, atunci se roga numai, că Ddieu se-lu spele de fora delegea sa: *si mai vertosu me spala de fora-delegea mea*“. Peccatulu seau fora-delegea se sterge, cându se ierta, peccatosulu inse deodata se spala si se curatia; *elu se spala*, cându se *silesce a departa dela sine si cea mai mica adhesiune*, seau cea mai pucina iubire, ce l'ar' mai pote legá de peccatu. *Elu se curatiesce* cându neindestulindu-se cu acestu succesu, se nesuesce a-si concepe una ura neimpacata contra peccatului, si face exercitia de vertuti cu totulu opuse, d. e. exercitia de umilintia, cându se ivesce peccatulu superbiei, de blandetia, cându peccatulu s'a facutu din mania s. a.

Voesci se sci caus'a, de unde vine ace'a, că tu dupa-ce te ai *spalatu*, *adese-ori forte curundu érase te petezi?* pentru-că te speli, dar' nu te curatiesci, pentru-că te abati dela reu, inse nu asia că de odata se faci binele opusu in mesur'a corespundiatoria.

Dar' ce motivu a avutu Davidu, de s'a rogatu lui Ddieu, că *se-lu spele si se-lu curatie*; pentru-că ce e dreptu lui Domnedieu *se cuvined a sterge fora-delegea*, inse spalarea de ace'a si curatirea erá detorinti'a propria a lui Davidu. Motivulu e: că de aci se se vedea *preferinti'a gratiei* in lucrurile, cari le amu indeplinitu prin ea.

Nu e indoiela, că noi trebuie se ne spalamu si se ne curatimu. Dar' ce potemu face de noi insine? Noi ne potemu numai petá pre fia-care dî! *Spre a ne curati*, e de lipsa, că Ddieu nice odata se nu ne lase a lucrá singuri, *ci totudeun'a se opereze insusi in noi si cu noi*. Pentru ace'a trebuie se rogamu pre Ddieu totudeun'a, că nu numai ace'a se faca, ce e eschisivu opulu seu, dar' si ace'a se indeplinesca, ce avemu noi instne de a face: „*spalame de culp'a mea si de peccatulu meu me curatiesce*“. Deci deca nu e dēnsulu, care se ne faca a lucrá, atunci nu vomu poté face nimicu dela noi, pre lenga tota libertatea nostra

In fine fiendu-că *stergerea peccatului* din sufletulu nostru e unu opu, ce

se cuvine cu totul numai lui Ddieu, de ace'a nu ni demanda Ddieu nice odata, că noi se indeplinim opulu acest'a, ci numai că se implinim *pre-conditiunile*, cari se potescu din partea noastra, si se nu ne opunem faptei sale: „*faceti penitentia si ve intorceti, că se se sterga pecatele vostre*“. *fapt. 3, 19.* Din contra fiindu-că spalarea sufletului nostru de pecatu si curatirea e una lucrare, ce se cuvine lui Ddieu si noue de odata, încātu cooperamu cu ajutoriulu gratiei divine; asia rogamu câte odata pre Ddieu, că Densulu se *perfaca lucrulu acest'a*, precum s'a rogatu si Davidu aci in sensulu acest'a dicundu: „*Spalame de fora-delegea mea si de pecatulu meu me curatiesce!*“ si intorsu, câte odata, Ddieu ne demanda noue, că noi se-lu indeplinim.

Pentru ace'a liá sém'a bine, spre ce trebuie se-ti indrepti *nesuinti'a ta*. Spre ace'a, că se te speli curatu si te curatiesci in modulu aretatu, pentru stergerea pecatelor, lasa se se ingrigesca Ddieu, fora de a face locu spiritului reu, cându vrè se te nelinistesca cu intimidari vane, că ore Ddieu te a iertatu ori nu.

Fà cu zelu ace'a, ce se cuvine in comunu lui Ddieu si tfe; ér' ace'a ce se cuvine numai lui Ddieu, concrede-o cu totul lui Ddieu. Seau te temi că Ddieu nu-si va indepliní ale sale?

A sterge pecatulu din sufletu nu e unu opu, care se face pre incetulu, *ci una fapta*, care se intimpla de odata prin impartasirea gratiei sanctificante. Altu-mintrea stà cu spalarea si curatirea sufletului *de ramasițiile pecatului*, — acést'a e unu opu, ce totu mai multu trebuie se se faca.

De aci se vede, că Davidu, cându s'a rogatu lui Ddieu pentru stergerea pecatului dise simpliciter: „*sterge fora-delegea mea!*“ Ér' cându s'a rogatu pentru spalarea si curatirea de fora-delegea sa, nu s'a indestulitu cu cuvintele: „*spalame, curatiesceme!*“ ci adause: „*mai vertosu*“ adeca: *mai vertosu me spala de fora-delegea mea, mai vertosu me curatia!*, de ora-ce elu in modulu acest'a se rogà lui Ddieu *pentru gratia*, de a face fora incetare tote acele, ce le recunoscù cá absolutu necesarie pentru sine.

Prin urmare din cele espuse poti invetiá, ce e necesariu spre ati spalá bine si curatí sufletulu, cându mergi la petierele confesariului. Cugeti că e de ajunsu a-ti spune pecatele? nu; cea mai mare diliginfia *se o puni*, că se *despretiuesci*, se *uresci* acele pecate; deca nu, de abia te scoli dela petierele confesariului, si éراسi comiti pecatele cele vechi. Si apoi nu e de miratu, pentru-că fia-care pecatu lasa in sufletu *doue operatiuni* forte infricosiate: *aplecarile si datinele rele, produse prin fapt'a rea*, cari curundu ducu la relapsu, si *cupiditatea rebele*, carea prin pecatu s'a facutu mai potente, si carea cu câtu o indestulesce mai multu pecatosulu, cu atât'a capeta mai mare influintia asupr'a lui. Pana aci a adusu Davidu ratiuni dela misericordi'a si bunatatea lui Ddieu, de aci incolu aduce ratiuni: dela sine insusi cá pecatosu, dela pecatele sale si dela darurile, ce i le-a datu Ddieu.

„*Cà fora-delegea mea eu o cunosc, si pecatulu meu in aintea mea este pururea*“.

Regele Davidu dupa-ce a cerutu iertare dela Domnedieu pentru misericordi'a divina, aduce acum ratiuni dela sine insusi, recunoscundu-se si marturisindu-se de pecatosu. Fiendu-cà Davidu se roga pentru una iertare deplina a pecatului seu, s'ar' paré, cà spre a-si ajunge scopulu, ar' fi trebuitu in ainte de tote se-si arete *parerea de reu*, carea a simfttu-o in anim'a sa dejá infranta pentru fora-delegea sa, — ér' nu cunoscerea fora-delegei, pentru-cà iertarea are se urmeze dupa contritiune, ér' nu dupa cunoscerea pecatului. Si totusi Davidu aci nu aduce in ainte *parerea de reu*, ci cunoscerea fora-delegei. Pentru ce? pentru-cà: cine cunoscce adeca cine scie: ce e pecatulu, cine vede si pricepe reutatea lui, acel'a de securu simte si *parere de reu*. Christosu in gradin'a Getsemanei asudà sudori de sange, pentru-cà avù in aintea ochiloru reutatea pecatului, cu tote cà nu l'a comisu Densulu.

Scienti'a e dupla: cunoscerea binelui si a reului, un'a are de obiectu binele, alt'a reulu. Pentru ace'a, cine adauge unui pecatosu cunoscerea binelui i adauge si dorerea, cà-ci lu-face se intielega: câtu de mare e binele, ce-i lipsesce. Si cine i-immultiesce cunoscerea reului, i-immultiesce éراسi dorerea, fiendu-cà i areta mai chiaru, câtu de mare e reulu, celu porta in sine.

Deci, deca voesci se-ti para reu de reulu facutu, nesuescete alu cunosce pana in fundamentu!

Lepr'a corporale trebuia ore-cându se-o cunosca numai preotulu, inse nu asia este cu lepr'a sufletului; acést'a trebuie se o cunosca si acel'a, care o vindeca, dar' mai multu acel'a, care doresce a fi vindecatu de ea. De lepr'a corporale se pote omulu vindecá, fora se porte in sine vre una intristare despre morbulu acest'a; din contra de lepr'a sufletului nime nu se pote vindecá, deca nu simte dorerea ce'a mai mare; ér' dorerea nice una data nu pote se premerga cunoscintei, ci urmeza totu deun'a cu unu pasiu dupa acést'a.

Se nu ne miramu, cà unu omu asia luminatu cá Davidu in fine si-recunoscù de plinu fora-delegea; ci se ne miramu mai multu de ace'a, cà acést'a cunoscintia avù lipsa de atât'a tempu; au trecutu preste 9 luni, atât'a adeca pana ce s'a nascutu prunculu si profet. Natanu a venitu in aintea regelui, cá se-i arete ce elu de sine nu vedeá.

Seau pote Davidu pre tempulu acest'a n'a sciutu se cunosca nice gresielele altor'a? má dá; pentru-cà indata ce audf dela profetulu asemenarea cunoscuta despre oie, a strigatu maniosu: „*fulu mortiei e acel'a, care a facutu acést'a*“ si totusi despre sine, care a lucratu cu multu mai reu, nu díse nimic'a; apoi de si in asemenarea ace'a si-ar' fi potutu vedé fora-delegea s'a propria depinsa cu colorile cele mai vii, totusi nu le-a vediutu, si nu le-ar' fi vediutu nice odata, deca nu i-ar' fi esplicatu profetulu sensulu asemenarei dicundu: „*tu esti omulu acel'a*“. Blastematu egoismu! la ce gradu de orbia pote aduce pre omeni, indata ce se incuiba in ei.

Esperinti'a ne invetia, cà pucini si-cunoscu pecatele, pentru-cà pecatosulu e orbitu in ele, cum se vede din ps. 39 v. 16 unde díce Davidu: „*apucatum' au*

fora-delegile mele si nu potiu a le vedé“. Alta ratiune este: *inbirea propria*, care se infiora a vedé atâta diformitate in sine, de ace'a peccatosulu si intorce ochii dela sine, adeca dela examinarea s'a, si mai bine spioneza gresielele altora.

Davidu avü lipsa de multu timpu, pana ce-si cunoscü *caderea*, inse atunci si-reparä amanarea prin unu zelu si seriositate cu atâta mai mare. Pentru ace'a de abia dise: „*eu cunoscü fora-delegea mea*“, si potü adauge cu totu dreptulu: „*peccatulu meu in aintea mea este pururea*“, atâtu de tare a fostu *petrunsu de dorere*, cându cugetä, ce a facutu prin peccatulu seu. Acést'a dorere nu a fostu trecutoria, ci permanente, si nefericitulu rege pana-ce trai, totu-deun'a portä in aintea ochiloru sei icon'a revoltarei sale in contr'a lui Ddieu. Cuventulu ebr. *negdi* = insemna: *in aintea mea*, va se dica: Davidu si vediü peccatulu neinctatu plutindu in aintea ochiloru; mai insemna si *contra mea*, si sensulu va fi, cá Davidu nu-si aveä in aintea sa fora-delegea, cá unu obiectu ce nu-i face nice o greutate, ci cá unu obiectu, ce in continuu lu-persecuta; cá unu inimicu neimpatu, ce in atacu nu se ostenesce.

(Va urmä).

Teologii si ideile liberali.

Nu odata se intempla, de tare multi ómeni se lasa a se conduce de cuvinte atragatorie, caror'a eli le substituiescu cu totulu altu sensu diversu de acel'a, ce-lu au in adeveru. Acést'a inse nu s'a intemplatu nice odata in mesura asia mare, si n'a avutu nice odata urmäri asia afundu taiatorie, cá in tempulu nostru. Tare multe cuvinte se intrebuintieä si se porta astädi din gura in gura cá totu atâte idei moderne. Multimea lia tote cuvintele aceste in sensu literalu, si se insufletiesce pentru ele, cá pentru totu atâte axiome moderne, fora se scie, cá tote cuvintele aceste in sensulu lorü adeveratu designéza unu sistemu óre care de idei, pre cari deca le aru cunosce, atunci aru fi gat'a numai decätu a se lepadä de ele. Tota confusiunea acést'a se nasce de acoló, cá autorii sistemelorü acestor'a de idei, pentru a castigä multimea in favorulu lorü, le au imbracatu in câte unu cuventu, si in câte una sentintia, cari in sensulu lorü literalu suntu tare atragatorie. Astu-feliu totu lucrulu este numai una manevra, care o amu poté asemenä cu procedur'a medicului, care voindu a dá pacientulu seu nesce prafuri amare, le imbraca in una ingredientia dulce, cá asia pacientulu se le pota inghitü.

Cuvinte si sentintie de aceste dulci la parere, inse amare in essenti'a lorü suntu astädi forte multe, éra numerulu acelor'a, ce se insiela prin ele este enormu. Cá se tacemu de altele, amintimu de o cam data numai axion'a ace'a alui Cavour relativa la relatiunea basericeii facia cu statulu, carea suna: *baserica libera in statu liberu*. Cäti ómeni nu suntu, cari si intipuescu, cá in sentinti'a acést'a se cuprinde relatiunea cea mai naturala a basericeii facia cu statulu, asia in câtu ar' fi gata a o aperä cá pre una axioma neresturnabila.

Si totusi celi ce cunosc cuprinsulu si ideile adeverate, ce le exprima sentinti'a acést'a, aceia sciu, că de cându e lumea, baseric'a nu s'a degradatu nice odata asia tare că prin ideile cuprinse in sentinti'a acést'a. Că dupa ideile aceste baseric'a in vieti'a publica este considerata numai că una simpla societate de agricultura, literatura seau de comerci, precum n'a fostu considerata nice chiaru la pagani. De câte ori nu amu fostu siliti se vedemu cu dorere sentinti'a acést'a espusa in foi de ale nostre, că pre intiepletiunea cea mai mare a seculului nostru, vedi bine că fiendu seduse mai multu de puterea cea atragutoria a cuvintelor, decâtu de intielesulu ei adevratu. Ma ni s'a intemplat, de amu vediutu odata in una foia de ale nostre propusa sentinti'a acést'a că unu principiu metafisico-politicu neresturnabilu, si indata dupa ace'a sensulu ei adevratu combatutu forte bine, fora că serman'a foia se fia sciutu, că ea combate ce'a ce mai in ainte a redicatu pana la ceriu.

Confusiunea acést'a de idei si cuvinte inse nicairi nu este asia mare, că in cuventulu si in ideile exprimate prin terminulu: *liberalismu*. Câti omeni nu suntu, cari vinu in focu, cându audu, că cineva cutéza a combate liberalismulu! Si óre pentru ce? Pentrucă eli in naivitatea lorú sub liberalismu si intipuescu opusulu despotismului, asia încātu celu ce combate liberalismulu dupa eli *eo ipso* este unu amicu si partinitoriu alu despotismului. Si apoi numai ace'a i trebue cuiva astádi, că se partínésca despotismulu, că atunci pote fi securu, că va fi timbratu de unu obscuru din evulu mediu. Numai pucini suntu aceia, cari sciu si intielegu, că sub liberalismu in sensulu adevratu se intielege unu sistemulu politicu, care in ultimele lui consecintie este mai despoticu, că ori si ce despotismu pre lume; numai pucini suntu aceia, cari se scia, ce abusu se face in sistemulu acést'a cu libertatea omenésca, asia cătu in sistemulu acést'a s'ar' poté díce: *summa libertas, summa injuria*; numai pucini suntu aceia, cari se scia, că totu sistemulu acést'a este basatu pre filosofi'a materialista, si că nu este altu ceva decâtu sistemulu luptei selbatice si netiermurite pentru esistintia strapuse de pre terenulu animalu pre terenulu socialu; numai pucini suntu aceia, cari se scia, că suntu forte multi barbati de simtiri forte bune si nobile, cari l'au combatutu si-lu combatu si astádi din punctu de vedere alu umanitatei si alu binelui publicu, fora că pentru ace'a se fia nice pre departe amici ai despotismului. Nefericirea cea mai mare inse este, că sistemulu acést'a se designéza prin cuventulu: *liberalismu*, care in sensulu lui literalu are putere prea atragutoria pentru multime, éra la sensulu lui celu subtilu politicu si socialu, care este celu adevratu, suntu numai fórte pucini cari potu strabate.

Cuventulu *liberalu* in sensulu lui politicu s'a intrebuintiatu mai antâiu in Spani'a, de unde apoi pre incetulu s'a latitu preste tota Europ'a, si astádi este la ordinea dílei pretotindene. Prin elu se designéza sistemulu acel'a politicu, a carui principiu este inzestrarea individulu cá cetatianu alu statulu cu libertatea cea mai mare in tote misicările sale. Spre scopulu acést'a

sistemulu din cestiune si considera de prim'a s'a chiamare delaturarea toturoru piedeciloru, ce ar' stá in contr'a libertatei individului, cá asia individulu in societate se se pota misică câtu se pote mai liberu. Sistemulu acest'a purcede din principiulu revolutiunei francese, cá unulu fia-care omu se nasce pre lume independentu, si prin urmare nimene nu are dreptu a-lu impiedecá in misicările sale libere si independente.

Prim'a consecintia a sistemului acestuia este invetiatur'a despre suveranitatea poporului, dupa care poporulu este absolutu liberu si independentu, si tota puterea de statu este in mân'a poporului, care are dreptu a o intrebuintá dupa cum voiesce elu, fiendu-cá este a-lui, si elu este si trebue se fia absolutu liberu in intrebuintiarea ei. A dou'a consecintia este egalitatea politica a toturoru cetatianiloru, fiendu-cá unulu fia-care cetatianu se nasce in una forma de independentu, si prin urmare toti egali. A trei'a consecintia este stergerea toturoru privilegieloru, asia câtu unulu fia-care cetatianu in statu se pota intreprinde, ce va voi elu. A patr'a consecintia este dreptulu absolutu alu individului asupr'a proprietatei sale, dupa-care elu cá independentu pote face cu averea sa ce va voi, *uti et abuti*, fora cá pentru ace'a se fia cuiva responsabilu.

Aceste suntu *in nucleo* principiile sistemului liberalu. Aceste suntu pre scurtu principiile liberali, cari privite pre de asupr'a i se paru omului atátu de frumose, atátu de bune, si de unele, cari se intielegu de sine, câtu mai cá i vine se se mire, cum mai potu se fia ómeni, ce le combatu, si e aplicatu a crede, cá numai ver unu tiranu seau despotu aru poté fi in contr'a loru. Si pre langa tote aceste tota frumseti'a principiiloru acestora dispare cá fumulu din aintea unei cugetári practice si filosofice.

Asia cá se incepemu cu principiulu fundamentalu alu sistemului liberalu, care suna, cá individulu in statu are dreptu la libertate deplina in tote misicările sale, se ne intrebamu, ore este individulu singuru in societate, seau traiesce la olalta cu altii? Da va raspunde ori si cine, individulu traiesce in societate cu altii! Atunci inse de sine urméza, cá unulu fia-care individuu numai la atât'a libertate are dreptu in misicările sale, câta pote se aiba fora cá prin ace'a se suferé ceva celialti. Prin urmare maesim'a politica nu pote se fia nice decum libertate absoluta pentru individuu, ei chiaru din contra: numai atât'a libertate pentru individuu, câta se pote, fora cá binele publicu se suferé ceva. Éra intielectiunea politica in urm'a acestora nu pote se stee nice decum in delaturarea toturoru piedeciloru, ce stáu in calea libertatei individului, ci chiaru din contra in cercarea conscientiosa, cumcá câta libertate se pote concede individului fora cá se suferé binele publicu. Unu esemplu concretu! Intrebamu óre ce este mai consultu a concede libertate absoluta de usura, numai pentrucá individulu se fia deplinu liberu in tote misicările sale, seau a concede numai atât'a, câta este compatibila cu binele publicu?

Totu asia stá lucrulu si cu pretins'a suveranitate a poporului. Ea este

unu lucru asia de abstractu, ce nu lia forma concreta nice odata, câtu este mirare, cum pote cineva se calculeze cu ea. Poporulu este suveranu, dîce sistemulu acest'a, cá atare elu are o vointia, si cându elu si manifestéza vointi'a acést'a, atunci ace'a trebue se se implínésca, fienducà ce'a ce voiesce elu trebue se fia bunu, cá nimene nu-si voiesce reulu seu. Prin urmare cându poporulu voiesce, atunci pote schimbá si form'a de statu dîn monarchia in republica si viceversa, dupa cum i place lui, si pote face in statu ce voiesce. Totu sistemulu acest'a presupune, cá unu poporu are una vointia, si ace'a una manifestéza chiaru asia cá si unu individu. Acést'a inse este numai una fantasia. Nu vei gasí doi omeni, cari unulu si acelasi lucru se-lu voiéscá chiaru in una forma, necum se poti gasí pre toti cetatiani unui si acelaia statu. De aci urméza, cá in statu esistu nenumerate vointie individuali neegali, cari cá neegali nu potu formá nice odata una vointia comuna, si prin urmare tota asia numit'a vointia a poporului este numai una chimera de a seculului afu 19-le la olalta cu suveranitatea poporului, pre care se baséza. Adevverulu acest'a se pote vedé mai cu sema atunci, cându la parere s'ar' vedé, cá in adevveru esiste una vointia comuna a poporului cu privire la unu punctu ore care. Cându este vorb'a inse, cá punctulu acel'a se se realizeze in detaiu, atunci numai decátu mergu toti in tote partile, si se nasce una specie de: *quot capita, tot sensus*, chiaru pentru ace'a, pentru cá vointi'a poporului este numai una chimera. Apoi câti individi nu suntu, cari cu privire la nenumerate cestuni publice nu au nice una vointia, fiendu-cà nu le cunoscú precum se cuvine, pentru cá se-si pota formá una vointia. Din vointiele aceste neesistente, cum se pote formá una vointia comuna? De aci de sine urméza, cá intieptiunea politica nu pote se sté in cercarea vointiei suverane a poporului, care in sine nu esiste, ci in cercarea, cá ce este bunu pentru poporu. Intieptii celi mari politici, Solonu, Licurgu, Num'a si altii nu au amblatu cercandu vointi'a cea chimerica a poporului, ci au cercatu si au aflatu ce este bunu pentru poporu, si prin ace'a au devenitu nemoritori.

Nu mai pucinu curiosa este si egalitatea politica a tuturoru cetatianilor. Vieti'a statului are lipsa de mai multi factori, cari cu câtu suntu mai buni si mai puternici, cu atât'a si vieti'a statului este mai regulata si mai plina de putere. Acum din aceste de sine urméza, cá intieptiunea de gubernatu nu stà in ace'a, cá ori si cine se pota fí ori si ce factoru in statu, ei stà in ace'a, cá unulu fia-care factoru se fia compusu din elementele cele mai naturali si mai capabili, si acel'a va fí politiculu celu mai intieptu, care fora a se lasá se fia condusu de sentimentalismulu egalitateri, tote clasele cetatianiloru le va asiediá la loculú lorú naturalú, si le va provedé cu atâte si cu atari drepturi politice, câte si cari suntu de lipsa pentru prosperarea cea mai inalta possibila a intregului.

Ce'a ce se poftesce in statu si in ori si ce societate este dreptatea facia cu toti, inse nice decum egalitatea in sensulu acel'a, câtu toti se aiba drepturi

egali in privinta cuantitativa si calitativa, ci egalitatea ace'a, dupa care una fia-care clase se indeplinésca in viet'a publica functiunile acele si se aiba drepturile si datorintiele acele specifice, cari suntu conforme naturei ei, si prin urmare singure compatibili cu binele publicu. Prin acést'a devine societatea unu ce organicu, in care cá si in corpulu omenescu, fia-care organu si are functiunile, drepturile si detorintiele sale specifice si diverse de ale celorlalte, fiindu-cá astu-feliu poftesce prosperarea intregului. Din contra prin egalitatea prima societatea devine unu conglomeratu de atomi. Deca ni este iertatu a asemená societatea cu obiecte fizice, atunci amu poté asemená societatea, in carea domnesce egalitatea prima cu unu corpu compusu numai din atomi homogeni, pre cari numai poterea mecanica i tiene laolalta, pre cându societatea in carea domnesce egalitatea a dou'a, cea adeverata, cu unu corpu compusu din atomi heterogeni, pre cari poterile chemice i tienu legati de olalta si producu una consistintia si potere multu mai mare cá cea mecanica. Producerea egalitateri prime numite liberali este forte usiora, pre cându cea de a dou'a este forte grea, si numai barbati geniali au fostu in stare a se apropiá celu pucinu de ea. Egalitatea cea de a dou'a o va aflá omulu intrupata la legislatorii cei mari din istoria si in tote epocele splendide ale poporeloru, precându cea de antáiu s'a ivitu numai in perioadele de decadintia, cându spiritele molesite nu mai suntu capaci de nice una cugetare profunda politica. Despre adeverulu assertiunei acésteia se pote convinge ori si cine din opulu celu classicu a jurisperitului si istoricului celebru francesu Montesquieu numitu „L'estprit des lois“.

Totu asia stá lucrulu si cu pretins'a cassare a tuturoru privilegielor. Fora privilegie nu a esistatu si nu va esistá nice odata nice una societate. Aci inse nu intielegemu privilegiile capritiose date numai pentru binele privatu, ci intielegemu privilegiile date in interesulu binelui publicu. Unu esemplu. Europ'a cea democratica de astádi mai pretotindene a trebuitu se conceda statului preotiescu unele privilegie facia cu servitiulu militariu, si acést'a nu pentru comoditatea preotiloru, ci pentru-cá astu-feliu poftesce binele publicu. A visá de una societate fora privilegie in favorulu binelui publicu este una adeverata nebunia.

In urma despotismulu ideiloru liberali in nice unu punctu nu este asia evidentu, cá in punctulu despre dreptulu si libertatea absoluta a individulu a supr'a proprietatei sale de a face cu ea, ce va voi, uti et abuti, dupa principiulu dreptulu romanu. Eu am in adeveru dreptu de a folosi proprietatea mea spre folosulu meu. Inse mintea sanetosa ni spune, cá dreptulu acést'a nu pote fi nemarginitu, ci in folosirea proprietatei miele pre langa binele meu trebue se am in vedere si binele publicu. Cându inse binele meu devine reu publicu, atunci portarea mea din punctu de vederé moralu este inescusabila. Deca p. e. eu folosindu capitalulu meu in una intreprindere prin ace'a ruinezu pre una multíme de familii, atunci mintea sanetosa mi

spune, că am facutu reu, si eu trebuie se folosesc capitalulu meu asia câtu și eu se potu trai, dara si altii, *leben und leben lassen* precum dîce germanulu. Acest'a este principiulu celu crestinu adeveratu.

Numai pre scurtu amu atinsu sistemulu numitu liberalu si critic'a lui. Din aceste inse se pote vedé, că cineva si in specie unu teologu chiaru din punctu de vedere alu umanitatei si moralitatei pote se fia inamicu alu liberalismului fora că pentru ace'a se fia amicu alu despotismului seau unu obscurantu din evulu mediu¹⁾. De alta data vomu vedé pre scurtu principiile contrarie celorlu numite liberali si istori'a desvoltarei ambelor.

Poetulu Schiller si ierarhi'a catolica.

Apretiarile si parerile nepreocupate ale barbatilor mari, ce au statu afora de gremiulu bisericeii, cu privire la credinti'a, institutiunile si istori'a santei nostre bisericeii, s'au consideratu din puncte de vedere apologeticu totu de a un'a că totu atâte arguminte plausibili pentru adeverulu credintiei nostre. Intre barbatii celi mari, ce au datu directiv'a evului modernu pre dreptulu se numera si genialulu poetu germanu Schiller. Avuti'a cea mare si frumseti'a cea extraordinaria a ideiloru lui, cugetarea-i tare profunda, splendoria dictiunei, eleganti'a si perfectiunea formei, aventulu celu rapitoriu alu limbei lui, au facutu din elu unulu din primii classici nu numai a natiunei germane, ci a lumii intregi. In faci'a unui geniu asia extraordinariu, de sine se intielege, că pentru noi este unu lucru momentosu a scîf, că ce a cugetatu elu despre sant'a nostra biserica.

In viet'i'a lui Schiller avemu se deosebimu doue perioade mai momentose. Periodulu celu de antâiu alu tineretiloru seau alu fantasiei, si periodulu alu doile alu barbatiei seau alu reflexiunei. Betranetiele Schiller nu le a ajunsu fiindu-că a muritu in florea barbatiei in etate de abié de 49 de ani. In periodulu tineretiloru cugetarea lui facia cu biserica catolica nu numai că erá indeferenta, ci chiaru inimica. Acést'a inse s'a schimbatu cu totulu in periodulu barbatiei seau alu reflexiunei. Edificiulu celu imposantu dogmaticu alu bisericeii catolice, constitutiunea ei cea magnifica, ceremoniele ei cele elevatorie de inima din resaritu si apusu, istori'a ei cea plina de tota specia de eroisme pana atunci necunoscuta lumii a fostu cu nepotintia se nu atraga asurpr'a sa atentiunea unui barbatu asia mare si a unei naturi asia grandioase cá alui Schiller. Si in adeveru la inceputulu periodulu barbatiei observamu mai antâiu in Schiller apretriari juste ale bisericeii catolice, dupa ace'a simpatia si iubire facia cu ea, si in urma la capetulu vietiei admiratiune, care o si esprimă de multe ori in unu stilu poeticu sublimu, ce imple de bucurie pre

¹⁾ Literatur'a europeana, ce combate ideile numite liberali este forte vasta. Amintimu aci inse numai doi autori din cei mai celebri, anume pre francesulu Le Play, ce le a combatutu mai multu din punctu de vedere socialu, si pre germanulu Stahl, ce le a combatutu din punctu de vedere juridico-filosoficu.

ori ce fiu alu bisericeii. Schiller inimiculu celu mare alu bisericeii catolice din tineretie, asia de tare s'a fostu schimbatu, câtu multi -lu consideráu de catolicu ascunsu. Si cine scie, deca nu ar' fi devenitu catolicu, deca cumva Domnedieu in sfaturile sale cele necuprinse nu ar' fi aflu de bine alu chiamá la sine in florea vietiei.

Credemu dara, cá nu va fi fora folosu a audí cu ocasiunea acést'a, pre câtu ierta spaciulu foiei nostre celei mici, una apretiare alui Schiller facia cu caracterulu Papiloru, si altele facia cu eroismulu caritativu si linistea sufletésca a orduriloru calugaresci din sant'a nostra biserica.

I. In unu opu alu seu¹⁾ vorbindu Schiller despre Papi recunosce, cá-eli au fostu barbati de caracteru, cari nu s'au condusu de câtu numai de principie „pre cari unulu fia-care Papa se sentieá indemnatu a le urmá cu postpunerea toturoru relatiuniloru personali. S'au vediutu in istoria imperati si regi, barbati de statu luminati si strategi neinvinși jefindu drepturi cându eráu siliti de impregiurari, parasindusi principiele si plecandusi capulu in aintea necesitatei, inse asia ceva nu s'a vediutu nice cându la ver unu Papa. Capacitatea loru, temperamentulu loru, modulu loru de cugetare se pareá cá suntu absorbite cu totulu de oficiulu loru celu inaltu. Persón'a loru se pierdeá in demnitatea loru si tote patimile omenesci se stingeá sub coron'a cea tripla“²⁾. De sine se intielege, cá Schiller aci nu vorbesce de Papii aceia, cari nu au avutu ocasiune a pasi in vietia bisericeii universalu, ci numai de aceia, cari au pasitu cá primii factori ai intregii bisericeii. Dela acestia inse potemu conchide, cá si aceia li ar' fi fostu ascunene, deca cumva ar' fi traitu si eli in atari impregiurari.

Schiller, cá unulu, ce a fostu afara de gremiulu bisericeii a statu in aintea caracterulu acestuia atátu de inpunetoriu alu Papiloru, cá in aintea unei enigme. Noi inse scimu, cá totu caracterulu acést'a eroicu si infrangibilu alu Papiloru nu este altu ceva decátu implinirea promisiunei Mantuitoriuului facuta Santulu Petru si urmatoriloru lui legitimi, cari suntu Pontificii Romani: „si eu am rogatu pre tatalu meu, cá se nu scada credint'a ta“!

II. Cu cuvinte farmecatorie descrie Schiller eroismulu orduriloru cavaleresci din evulu mediu, a caroru chiamare erá liberarea captiviloru din prinsori'a musulmana, precum si caritatea loru facia cu deapopele celu necagitu, doseditu si asupritu. Cuvintele aceste alui Schiller suntu epitafiulu celu mai frumosu ce s'ar' poté pune pre mormintele eroiloru acestora a toturoru vertutiloru crestine.

„Sub flamura a crucei“ dice Schiller despre ordurile cavaleresci, „i vedemu noi implinindu datorintiele, cele mai sacre si cele mai grele ale umanitatei . . . . . Candu cét'a acést'a de eroi, dupa ce a indeplinitu minuni de eroismu, ostenita de lupta cu necredintiosii, consumata de lucrulu celu greu a díleloru sangerose, se reintorce acasa, — si in locu de a-si incoroná fruntea cu laurulu meritatu, o

¹⁾ »Universalhistorische Uebersicht der merkwürdigsten Staatsbegebenheiten zu den Zeiten Kaiser Fridrichs I.«.

²⁾ Schiller intielege aci mitr'a Papiloru provediuta cu trei corone, simbolulu celoru trei potestati, a magisteriuulu, ministeriuulu si a gubernarei.

vedemu cum schimba fora murmuru lucrurile cele cavaleresci cu servitiulu celu de diosu alu unui grigitoriu de morbosu, — cându lei acestia in lupta deprindu acasa langa patulu morbosiloru una pacientia, una resignatiune, una misericordia, ce intuneca si meritulu celu mai mare alu unui erou de pre campulu de bataia, — candu mân'a ace'a, ce cu una ora mai inainte invertieá sabi'a in apararea crestinetatei, si conduceá pre peregrinulu infricatu prin midiloculu sabieloru inimice ¹⁾, o vedemu intindiendu pentru Dommedieu mancare unui morbosu plinu de rane, si nu se subtrage dela nice unulu din servitiile cele vile, in contra carora se revolta sentirile nostre de astâdi cele desmierdate, — cându vedemu pre eroii campului de bataia in spitalele din Ierusalimu in form'a acést'a si ocupati cu atari servitii, — o! atunci cine este acel'a, care se nu se semiésca patrunsu pana in adenculu inimei de admiratiune ²⁾.

Ar' fi fostu mirare in adeveru, cându unu sufletu atâtu de nobilu cá Schiller pre langa tote retacirile lui, nu ar' fi fostu in stare a pretiuí divinulu, ce respira in caritatea orduriloru calugaresci.

III. Inca si mai adencu a fostu Schiller patrunsu de frumseti'a, poesi'a si linistea cea angerésca a vietiei monachali contemplative si caritative. Acést'a o a si esprimatú elu cu multa elegantiá in bucat'a sa teatrala: die Braut von Messina = Mires'a din Messin'a. Tare frumosu produce aci Schiller pre Beatrice, mirés'a din Messin'a, cum si face ea siesi imputari, cá s'a invoitu cá se fuga din manastire: „O pentru ce am parasitu eu cel'a mea cea linistita“, dice ea, „unde traieám fora dorintie si fora necadiuri. Anim'a mea erá acoló linistita cá unu isvoru de campu, gola de dorintie inse avuta de bucurii“ ³⁾.

Éra la capetulu dramei canta corulu acelesi idei in una frumsetia admirabila de stilu: „si si acel'a si a asternutu bine, care facutu atentu de temperiu s'a mantuitu din valorile cele viforose ale vietiei in cel'a cea pacinica a manastirei; care a aruncatu diosu de pre sine amblarea nebuna dupa onori, si a adormitu in pieptulu seu celu linistitu voi'a cea desierta si dorintiele, ce in eternu dorescu. Pre acel'a poterea cea selbatica a patimei nu-lu mai cupririnde nice odata in confusiunea vietiei, si in asilulu seu celu linistitu nu mai vede figur'a cea trista a omenimei“ ⁴⁾

Ma Schiller a compusu anume bucat'a Kampf mit dem Drachen = lupt'a

¹⁾ Schiller intielege aci pre peregrinii, ce de frie'a Musulmaniloru nu poteáu merge la Ierusalimu.

²⁾ Vorrede zur Geschichte des Maltheserordens.

³⁾ Pentru celi ce cunoscu limb'a germana lasamu se urmeze si testulu originalu rimatu, ce mai multu desfetéza cu frumseti'a si naturalitatea limbei, cá ori si ce versiune.

»O Warum verliess ich meine stille Zelle?

»Da lebt' ich ohne Sehnsucht, ohne Harm!

»Das Herz war ruhig, wie die Wiesenquelle

»An Wünschen leer, doch nicht an Freuden arm!

⁴⁾ Und auch der hat sich wohl gebettet,
Der aus der stürmischen Lebenswelle,
Zeitig gewarnt sich heraus gerettet
In des Klosters friedliche Zelle.
Der die stachelnde Sucht der Ehren
Von sich warf, und die eitle Lust

Und die Wünsche, die ewig begehren
Eingeschläfert in ruhige Brust.
Ihn ergreift in dem Lebensgewühle
Nicht der Leidenschaft wilde Gewalt;
Nimmer in seinem stillen Asyle
Sieht er der Menschheit traurige Gestalt.

cu balaurulu pentru a pregăti în ea virtutei celei frumoase a umilintiei unu triumfu splendidu, éra poem'a cea frumoasă „*die Johanniter*“ pentru a pregăti unu asemenea triumfu vertutei tariei și a eroismului creștinu, așa cătu la capetu patrunsu de puterea cea mare a creștinismului cântă din adenculu inimei:

O Religione a crucei, numai tu esti în stare a împleti în una cununa laurulu celu duptu alu umilintiei și alu tariei!*)

Unu Canonu vechiu din ainte de S. Unire.

S'a amentitu odata în foi'a noastră, că efectele culturale ale Santei Uniri numai atunci se potu judecă după merite, cându vomu asemenea starea bisericească a Romanilor ardeleni din ainte de unire cu cea de după unire. Spre scopulu acest'a publicam de asta data pentru celi ce nu-lu cunosc unu canonu dein sinodulu dela 1627 ținutu sub Metropolitulu Dositeiu înainte de S. Unire. Canonulu vorbește despre serbatorile cele legate, și este atât de imprudentu și de negliobu cu privire la multimea serbatorilor, cătu trebuie se presupunemu, că pre atunci Romanii în privinți'a bisericească în Ardealu au fostu decadiutu pona la gradulu infim. Canonulu suna: *Dositeiu vladica de Belgradu cu totu soborulu nostru isvodităm dilele cele mai mari de preste anu, carele nime se nu cuteze a lucră nice și nici în claca, că cine va lucră, se fia de gluba 6 florinti, éra pop'a de nu va spune serbatori'a birsağı 12 florinti.*

Septembre 1, 7, 8, 14, 23, 26. Oct. 6, 9, 14, 18, 23 26. Noem. 1, 8, 13, 14, 16, 21, 30. Dec. 5, 6, 9, 13, 25, 29. Ianuaru 1, 6, 7, 25, 27, 30. Febr. 2, 3, 24. Mart. 9, 25, 26. Sambat'a lui Lazaru. Apr. 23, 25. Mai 7, 8, 21, 25. Jun. 15, 24, 29, 30. Jul. 8, 15, 17, 20, 23, 25, 27. Augustu 1, 3, 6, 15, 25, 29. Vineri mari: 1 în ainte de 40 mucenici, 2 în ainte de bun'a vestire, 3 în ainte de pasci, 4 în ainte de înaltierea Domnului, 5 în ainte de rusalii, 6 în ainte de Sanpietru, 7 în ainte de Santamari'a cea mare, 8 în ainte de taiarea capului lui Ioanu, 9 în ainte de înaltierea crucei. „Aceste, ce suntu despre vinerile mari, fiindu scrise pre slovenie, le am întorsu pentru întielesu preromanic.“ (Barem de nu le ai fi întorsu, că Romanii n'au avutu lipsa de ele! Red.)

Șeptediecei de serbatori a introdusu sinodulu acest'a pentru bietii Romani ardeleni. Mai adauge la aceste 52 Domineci, și 9 dile serbatorile cele schimbatoșe a Pasciloru, Rosalieloru, Ispasului, și inca și a dou'a și a treia di de Craciunu și ese sum'a de 131 de dile serbatori legate pre anu. Apoi mai adauge la aceste și serbatorile cele multe paganesce, ce le țiene poporulu și astadi, și în urma împregiurarea ace'a, că fiindu pre atunci poporulu iobagiu, unulu fiacare aveă pre langa serbatorile cele multe se lucre căte 2, 3 și chiaru și 4 și 5 dile pre septamana la domni de pamentu. În urm'a acestor'a apoi de securu nu se va miră nime, că poporulu a fostu așa de seracu, cându biserice'a în locu de a-lu ajută, i încarcă sute de serbatori pre capu fora de nice unu folosu. Și sant'a noastră biserica inca demanda ținerea serbatoriloru, înse ea este moderata în numărulu acelor'a, și nu prescrie decâtu atât'a cătu e posibilu și prudentu. Biserice'a „cea înfloritoria“ din ainte de unire se vede, că nu a ajunsu nice până acolo, cătu se scia aduce unu canonu cu privire la serbatori moderatu și conformu împregiurariloru, în cari traieă pre atunci poporulu?).

*) O Religion des Kreuzes, nur du verknüpfest in einem Kranze, der Demuth und Kraft doppelte Palme zugleich!

*) Canonulu din cestiune se afla în istori'a lui P. Maioru publicatu în acte și fragmente pg. 153